

Verslag stakeholderbijeenkomst Bodemkwaliteit op zand

Vredepeel, 10 december 2013, 13:00-16:30

1. Introductie

De aanleiding voor deze bijeenkomst was :

- De wens tot verbinden van regionale stakeholders (LTO, provincies, waterschappen en milieuorganisaties) aan bodem en bemestingsonderzoek in Vredepeel met name het project Bodemkwaliteit op zandgrond.
- Het presenteren en bediscussiëren van de voorstellen in het 5e actieprogramma nitraatrichtlijn van staatssecretaris Dijkema met grote aanscherpingen voor open teelten in Zuidoost Nederland en reacties daarop vanuit de sector.
- In het verlengde hiervan:
 - Het identificeren van goede equivalente maatregelen voor mestbeleid (korte termijn)
 - Discussie over de mogelijkheden van de lange termijn aanpak behoud bodemvruchtbaarheid en verbetering waterkwaliteit

De organisatie van de bijeenkomst was in handen van Janjo de Haan (PPO-WUR) en Brigitte Kroonen (PPO-WUR) in samenwerking met Mark Heijmans (ZLTO) en Harry Kager (LLTB)

Op de bijeenkomst waren 27 personen aanwezig vanuit:

- De landbouw: bestuurders en beleidsmedewerkers van LTO (ZLTO en LLTB) en leden van de begeleidingscommissie Bodem Vredepeel
- De provincies Limburg en Noord Brabant: beleidsmedewerkers landbouw en water
- De waterschappen Aa en Maas, Peel en Maasvallei en Roer en Overmaas: beleidsmedewerkers en bestuurders waterkwaliteit/landbouw
- De drinkwaterbedrijven: Brabant Water en WML
- Het onderzoek: Wageningen UR, PPO en PRI en NMI

Vertegenwoordigers van het ministerie van EZ waren wel uitgenodigd maar helaas niet aanwezig. In bijlage 1 is een lijst van aanwezigen opgenomen.

2. Presentatie Mark Heijmans, LTO Nederland: Bodem en Mineralen in Zuid Nederland: een gelukkige combinatie?

De presentatie is bij het verslag gevoegd. Naar aanleiding van de presentatie zijn de volgende punten besproken:

- De invulling van equivalente maatregelen is nog erg onduidelijk. Bijvoorbeeld of deze moeten gelden op gebieds- of bedrijfsniveau en in hoeverre oppervlakte water hierin ook een issue is? Het ministerie van EZ moet nog verder uitwerken wat de kaders hiervoor zijn. Duidelijk is wel dat de maatregelen tot 50 mg nitraat/l in het grondwater moeten leiden en dat de maatregelen controleerbaar en handhaafbaar zijn.
- Wat zijn de uitspoelingsgevoelige gewassen: dit zijn gewassen waarbij met de adviesbemesting de 50 mg nitraat/l in het grondwater wordt overschreden. De lijst is bijgevoegd in bijlage 2. De suikerbieten staan hier ook bij!
- Er wordt gepleit om knoeiers meer te bestraffen – deze maken het voor het telers die zich aan de regels houden nu onwerkbaar.
- Er wordt opgemerkt dat het nieuwe beleid leid tot verdere rechtsongelijkheid binnen Nederland en Europa. De ene teler kan meer bemesten dan de andere. Is hier iets aan te doen? Mark Heijmans geeft aan dat LTO laat uitzoeken of dit het geval is.

- Mark Heijmans geeft aan dat vanuit de Europese koepel van LTO's (COPA) wordt gewerkt aan een voorstel om voor vollegrondsgroenten een uitzonderingspositie in de nitraatrichtlijn op te nemen.

3. Presentatie Jaap Schröder, Wageningen UR, PRI: 5e NL Actieprogramma EU Nitraatrichtlijn, wetenschappelijke achtergronden

De presentatie is bij het verslag gevoegd. Naar aanleiding van de presentatie zijn de volgende punten besproken:

- Het gebruikte model voor de onderbouwing van het 5^e actieprogramma houdt rekening met lange termijn effecten. Op termijn zullen bij dit gevoerde beleid de opbrengsten dalen en daarmee het overschot stijgen.
- Het gebruikte model is gebaseerd op de huidige bodemvruchtbaarheid. Effecten van teruglopende organische stof gehalten zijn niet in het model meegenomen.
- De uitspoeling onder natuurgebieden op droge zandgronden is lager dan onder grasland en bouwland maar desondanks relatief hoog vanwege het invangen van uit landbouw afkomstige stikstof en de lage denitrificatie.
- De gebruiksnorm is geen maat voor gewasbehoefte (bemestingsniveau) maar een afgeleide van het halen van 50 mg nitraat. Hierover is door meerdere partijen waaronder het ministerie van EZ verwarring geschapen in het verleden.
- Bij fosfaatbehoefte gaat het meer om de behoefte van een gewas dan om de daadwerkelijke afvoer van fosfaat met het gewas. Een aantal gewassen met een hoge afvoer hebben geen hoge fosfaattoestand nodig. Terwijl sommige gewassen met een lage afvoer dat juist wel hebben voor een optimale landbouwkundige productie.
- Er wordt opgemerkt dat bouwplannen anders moeten om nitraatrichtlijn te halen, dit vraagt een andere aanpak – biologische denkwijze. Anderen geven aan dat bouwplannen bepaald worden door de markt en dat extensivering economisch onverantwoord is.
- Er is ook gerekend aan de effecten van het gebruik van bewerkte en verwerkte mest op nitraatgehalten. Deze zijn hier niet gepresenteerd.
- Opgemerkt wordt dat bij een kringloopwijzer Akkerbouw het belangrijk is om de goeden te belonen.
- Beleid op organische stof ontbreekt in de berekeningen, dat was geen vraag van het ministerie. Goed organisch stofbeleid in combinatie met mestbeleid is lastig vanwege de aanvoer van N en P met organische stof. Voldoende aanvoer van organische stof is wel van belang voor andere terreinen bijvoorbeeld structuurbehoud en voorkomen van risico's van stuifschade.

4. Presentatie Janjo de Haan, Wageningen UR, PPO: Resultaten Systemonderzoek Vredepeel geven aan: Open teelten op zandgronden hebben meer tijd nodig om te voldoen aan nitraatrichtlijn

De presentatie is bij het verslag gevoegd. Naar aanleiding van de presentatie waren er geen discussiepunten.

5. Presentatie Gerard Kouwenberg, bladgewassenteler in Beek en Donk: reactie vanuit de begeleidingscommissie Bodem Vredepeel

Gerard Kouwenberg geeft aan dat het mogelijk is om te voldoen aan allerlei milieueisen, maar dat dit altijd leidt tot stevige verhoging van de kostprijs. Dit kan economisch alleen verantwoord zijn als de prijs voor de producten in dezelfde verhouding stijgen! De afnemers zijn hooguit bereid tot een kleine verhoging van de kostprijs.

6. Discussie Equivalente Maatregelen

Na de presentaties is gediscussieerd over equivalente maatregelen. Eerst is een inventarisatie gemaakt van de maatregelen. Deze is opgenomen in bijlage 3.

Equivalente maatregelen moeten 50 mg nitraat/l in grondwater opleveren, geborgd zijn en doorgerekend zijn. Veel maatregelen leveren alleen niet het doel op. Je moet dan pakketten van maatregelen samenstellen. Keuzevrijheid voor bedrijven is belangrijk omdat maatregelen niet op elk bedrijf passen. Daarnaast speelt ook het punt dat maatregelen niet altijd even effectief zijn, vraag is hoe hiermee om te gaan bij vaststellen van effect.

We kijken al snel naar bedrijfsniveau maar ook op gebiedsniveau zijn maatregelen mogelijk. Hierbij kan een koppeling gelegd worden met de DAW-gebiedspilots die nu worden opgestart. Deze gebiedspilots moeten wanneer succesvol ook over het hele gebied worden opgeschaald.

Het nieuwe mestbeleid geeft een grote spanning tussen het voldoen aan de wetgeving en de mogelijkheid voor ondernemers van het verdienen van een boterham en het produceren naar de vraag van de markt.

De tijd voor discussie was te kort om tot een verdere discussie over de maatregelen te komen en te kijken wat maatregelen kosten en wie en wat nodig is om maatregelen te realiseren.

7. Evaluatie van de bijeenkomst

Bij afsluiting van de bijeenkomst zijn enkele reacties gepeild over de middag:

- Een LTO-bestuurder gaf aan zorgen te hebben over het uitleggen van de nieuwe regelgeving aan de achterban
- Een waterschapsmedewerker gaf aan zorgen te hebben hoe de nieuwe regelgeving uitwerkt bij het opstarten van een DAW-gebiedspilot.
- Een andere waterschapsmedewerker gaf aan dat equivalente maatregelen nog lastig zijn in te vullen, zeker omdat niet alles overal even effectief en toepasbaar is.
- Medewerker drinkwaterbedrijf geeft aan parallel te zien met 25 jaar geleden bij instellen van grondwaterbeschermingsgebieden met dit verschil dat landbouw nu zelf actief bezig is. Toen heeft de landbouw de kracht gehad om een oplossing te vinden. Vraag is of dat nu ook zo is. Goed verdienmodel is belangrijk om koude sanering te voorkomen. Waterleidingmaatschappij kan hierin meewerken maar kan alleen iets doen met bovenwettelijke maatregelen.

Bijlage 1. Deelnemerslijst

1. Thijs Derikx	Begeleidingscommissie bodem Vredepeel
2. Gaveshi	Begeleidingscommissie bodem Vredepeel
3. Wim Peeters	Begeleidingscommissie bodem Vredepeel
4. Gerard Kouwenberg	Begeleidingscommissie bodem Vredepeel
5. Rogé Meuwissen	Begeleidingscommissie bodem Vredepeel
6. Erik Geene	Waterschap Aa en Maas
7. Wim van der Hulst	Waterschap Aa en Maas
8. Anne Wim Vonk	Waterschap Aa en Maas
9. Gabriel Zwart	Waterschap Peel en Maasvallei
10. Maurice Franssen	Waterschap Roer en Overmaas
11. Frans Vaessen	WML
12. Sef Philips	Brabant Water
13. Adri Geerts	Provincie Brabant
14. Ton Vermeer	Provincie Brabant
15. Erika Frankhuizen	Provincie Limburg
16. Harry Kager	LLTB
17. Ceb Smeets	LLTB
18. Stef Hendriks	LLTB
19. Tom Derikx	LLTB
20. Mark Heijmans	ZLTO
21. Peter Stevens	ZLTO
22. Jan Roefs	ZLTO
23. Wim Bussink	NMI
24. Jaap Schröder	PRI – Wageningen UR
25. Janjo de Haan	PPO – Wageningen UR
26. Brigitte Kroonen	PPO – Wageningen UR
27. Marc Kroonen	PPO – Wageningen UR

Bijlage 2. Lijst met uitspoelingsgevoelige gewassen uit conceptnota 5e actieprogramma nitraat

Akkerbouwgewassen

Consumptieaardappel
Zetmeelaardappel
Suikerbieten
Voederbieten
Triticale
Maïs (bedrijven met en zonder derogatie)
Graszaad
Graszoden
Winterui, 2^e jaars plantui (*zaaiui niet*)
Blauwmaanzaad
Karwij
Koolzaad winter en zomer
Vlas

Bladgewassen

alle

Koolgewassen

alle

Kruiden

alle

Vruchtgewassen

Aardbei
Komkommerachtigen
Suikermis
Stam en stokboon vers
Landbouwstambonen, rijp zaad
Veld- en tuinbonen, vers + rijp zaad
Peul
(*erwt, tuinboon vers/peulen niet*)

Stengel/knol/wortelgewassen

Asperge
Knolselderij
Knolvenkel/venkel
Koolraap
Koolrabi
Kroten/rode bieten
Rabarber
Radijs
(*winterpeen, waspeen, bospeen, schorseneer en witlof niet*)

Bijlage 3. Inventarisatie van maatregelen

1. Uit- en afspoeling aan randen percelen voorkomen
2. Uitruiel tussen akkerbouw en veehouderij
3. Verplichting tot opname van graan in bouwplan
4. Dwingen niet-uitspoelingsgevoelige gewassen telen maar wel met een vergoeding
5. Maaisel van slootkanten inwerken op perceel
6. Oogstpercentage verhogen: 98% oogsten i.p.v. 70%
7. Betere groenbemesters (aaltjes e.d.)
8. Land uit productie nemen en daar gewassen telen zonder bemesting
9. Stikstofvastleggende materialen inwerken na gewassen die veel stikstof nalaten
10. Gewasresten niet meer terugbrengen; gewasresten afvoeren
11. Overall rijentoepping organische mest in maïs
12. Geschikte producten uit mestverwerking/bewerking die passen bij de gewassen
13. Mengteelten in uitspoelingsgevoelige gewassen; gras onder maïs
14. Goed bodembeheer bij ruil- en huurgrond
15. Dynamisch N-advies inspelend op de omstandigheden
16. Champost en compost uit mestwet (niet laten meetellen in P-aanvoer)
17. Timing van bemesting
18. Teeltsysteem van maïs aanpassen: kleinere rijafstand
19. Gras/klaver als bemesting gebruiken
20. Bodem-balans analyse - betere afstemming van bemesting op behoefte van gewas
21. Fertigatie
22. 10 september uiterste oogstdatum snijmaïs
23. Maximale inzet van groenbemesters en andere na oogstmaatregelen helpen naast optimalisatie van bemesting ook om 50 mg nitraat/l in grondwater te halen
24. Verdienmodel maatregelen – de kosten die gemaakt worden om 50 mg te halen moeten terugkomen in opbrengstprijzen - verdienmodel marktpartijen
25. Groenbemesters, die als vanggewas dienen verwaarden als veevoer (zeker bij opschaling veehouderij)